

Nr 96

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar, jämte motion.

Genom en den 6 november 1970 dagtecknad proposition, nr 198, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar.

I samband med propositionen har utskottet behandlat en i ämnet väckt motion, I: 1375, av herr *Ottosson*. I motionen hemställs att riksdagen måtte avslå propositionen. Beträffande motionsmotiveringen får utskottet, i den mån redogörelse härför inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås höjning av de gränsvärden som i fråga om kraftverk, elektriska ledningar samt transformator- och kopplingsstationer anger lagens tillämpningsområde.

Av propositionen återges i det följande — förutom författningsförslaget — endast vad föredragande departementschefen anført vid lagrådsremissen. Beträffande redogörelse för gällande bestämmelser, den av centrala driftsledningen (CDL) gjorda framställning, som ligger till grund för propositionen, och remissyttrandena över framställningen får utskottet hänvisa till propositionen.

Lagrådet har, såsom framgår av ett propositionen bilagt protokollsutdrag, lämnat propositionsförslaget utan erinran.

Det vid propositionen fogade författningsförslaget har följande lydelse.

Förslag
till
Lag
om ändring i lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar

Härigenom förordnas, att 2 § lagen (1942: 335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar skall ha nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

Med anläggning, som i 1 § sägs, avses

1) elektriskt kraftverk, som är avsett för generatoreffekt av minst *tiotusen* kilovoltampère;

2) anläggning för tillgodogörande av vattenkraft genom vattenreglering, om vattenmagasinet är avsett att rymma minst *ett*hundra miljoner kubikmeter;

3) elektrisk ledning, som är avsedd för spänning av minst *ett*hundra kilovolt mellan två ledare; samt

4) transformator- eller kopplingsstation, vilken är avsedd för spänning av minst *fjrtio* kilovolt mellan två ledare och en genomgångseffekt av minst *tiotusen* kilovoltampère.

Med anläggning, som i 1 § sägs, avses

1) elektriskt kraftverk, som är avsett för generatoreffekt av minst *tjugofemtusen* kilovoltampère;

2) anläggning för tillgodogörande av vattenkraft genom vattenreglering, om vattenmagasinet är avsett att rymma minst *ett*hundra miljoner kubikmeter;

3) elektrisk ledning, som är avsedd för spänning av minst *två*hundra kilovolt mellan två ledare; samt

4) transformator- eller kopplingsstation, vilken är avsedd för spänning av minst *sjuttio* kilovolt mellan två ledare och en genomgångseffekt av minst *tjugofemtusen* kilovoltampère.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1971.

Departementschefen

En oavbruten tillförsel av elkraft är en förutsättning för att det moderna samhället skall fungera. Lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar avser att genom förebyggande åtgärder förhindra att i händelse av krig störningar uppkommer i elkraftförsörjningen genom luftanfall eller annan krigshandling eller sabotage.

Lagen är tillämplig på anläggning av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i riket, och i lagen har närmare angetts vilka anläggningar som skall anses vara av sådan betydelse. Gränsdragningen har därvid gjorts med hänsyn till anläggningens storlek. Föredragande departementschefen uttalade vid lagens tillkomst, att storleken av en anläggning visserligen inte var enbart avgörande för dennas betydelse för kraftförsörjningen, men för att underlätta bestämmelsernas tillämpning måste det anses värdefullt, att tillämpningsområdet blev så entydigt angivet som möjligt. Detta ansågs bäst kunna ske genom att utgå från anläggningarnas storlek och han förordade därför en gränsdragning efter denna princip.

Den utbyggnad av kraftförsörjningen som ägde rum efter lagens tillkomst kom efter hand att innebära en förskjutning mot anläggningar med större effekt och högre överföringsspänning. Efter framställning av krigsskyddsnämnden ändrades därför år 1957 gränsdragningen så, att vissa mindre anläggningar fördes utanför lagens tillämpningsområde.

Utvecklingen mot allt större anläggningar har därefter fortsatt och ytterligare accentuerats. CDL har ansett tiden vara mogen att på nytt höja gränserna i fråga om kraftverk, ledningar samt transformator- och kopplingsstationer.

Vad till en början angår kraftverk anförs i CDL:s framställning, att kraftutbyggnaden under 1970-talet kommer att domineras av oljeeldade och nukleära värmekraftverk med aggregat om 500—800 megawatt, medan däremot utbyggnaden av vattenkraft i huvudsak kommer att vara avslutad under samma period. Även om vissa av de relativt små vattenkraftstationer, som kan komma att byggas, med hänsyn till sin lokalisering kan vara av betydelse från krigsskyddssynpunkt, torde de på grund av sin storlek knappast utgöra anfallsmål i krig. CDL föreslår att den nuvarande gränsen, som avser en generatoreffekt av 10 000 kilovoltampere, höjs till 25 000 kilovoltampere. Den föreslagna ändringen har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna med undantag av överbefälhavaren och civilförsvarsstyrelsen, vilka båda förordat att den nuvarande gränsen behålls. Den återstående vattenkraftutbyggnaden bör enligt överbefälhavaren inte bedömas generellt, utan möjlighet bör finnas till prövning av varje enskilt objekt. Civilförsvarsstyrelsen framhåller, att värdet av fördelade, smärre vattenkraftstatio-

ner relativt sett synes öka, eftersom möjligheterna att höja motståndsförmågan mot vapenverkan vid större värmekraftverk torde bli begränsade.

För egen del anser jag i likhet med CDL och flertalet remissinstanser att ifrågavarande gränsdragning, som anknyter till anläggningarnas storlek, bör revideras med hänsyn till den tekniska utvecklingen. Denna har på kraftproduktionssidan efter hand kommit att innebära en förskjutning mot allt större enheter, och den fortsatta utbyggnaden kommer till alldeles övervägande del att inriktas på mycket stora värmekraftanläggningar. Enligt vad jag erfarit har krigsskyddsnämnden under den senaste femårsperioden inte i något fall föreskrivit skyddsåtgärder vid anläggning som ligger under den nu föreslagna gränsen. Denna står således i god överensstämmelse med nämndens bedömning av skyddsbehovet och innebär enligt min mening en lämplig avvägning mellan de intressen som här bör beaktas.

I fråga om *e l e k t r i s k a l e d n i n g a r* har CDL föreslagit en höjning av spänningsgränsen från 100 till 200 kilovolt. En sådan höjning har godtagits av alla remissinstanser och även jag vill ansluta mig till förslaget. Som anføres i CDL:s framställning har betydelsen av nät med lägre spänning efter hand minskat och 130-kilovoltsledningar är numera att anse som distributionsledningar.

Även när det gäller transformator- och kopplingsstationer anser CDL att förutsättningarna för den nuvarande gränsdragningen förändrats. Ett stort antal transformatorstationer har tillkommit och transformatorreserven i varje station är med hänsyn till behoven i fredstid ofta större än 50 %, i vissa fall uppgår den till 100 %. En avsevärd höjning av gränserna kunde därför ifrågasättas. Med beaktande av att det bör finnas möjlighet att höja skyddsnivån vid vissa från fredssynpunkt mindre betydelsefulla men från beredskapssynpunkt viktiga anläggningar inskränker sig emellertid CDL till att föreslå att gränsen i fråga om transformator- och kopplingsstationer, som f. n. är satt vid en spänning av 40 kilovolt och en genomgångseffekt av 10 000 kilovoltampere, höjs till 70 kilovolt respektive 25 000 kilovoltampere. Överbefälhavaren framhåller i sitt remissyttrande att transformatorstationer i skiktet mellan 40 och 70 kilovolt kan ha stor betydelse för elkraftförsörjningen av krigsviktiga industrier och förordar därför att den nuvarande gränsen bibehålls. Denna uppfattning delas av överstyrelsen för ekonomiskt försvar. Även civilförsvarsstyrelsen finner det från beredskapssynpunkt angeläget att skyddet för ifrågavarande slag av anläggningar kan upprätthållas i samma omfattning som hittills. För egen del anser jag att de skäl CDL åberopat i sin framställning bör föranleda att gränserna höjs även i fråga om transformator- och kopplingsstationer. De föreslagna gränserna ansluter sig också i detta fall till den bedömning av skyddsbehovet som kommit till uttryck i krigsskyddsnämndens praxis under senare år och synes mig vara väl avvägda. Jag vill därför förordna att gränsdragningen ändras på det sätt CDL föreslagit.

Utskottet

Lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar innehåller regler om åtgärder till skydd mot skada genom krigshandling eller sabotage på anläggningar av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i landet. Avgörande för om en anläggning skall anses vara av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen är dess storlek. De gränser som härvid gäller för olika slag av anläggningar anges i 2 § i lagen. Frågor om skyddsåtgärder enligt lagen prövas av en särskild nämnd, krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar. Efter framställning från centrala driftsledningen (CDL) föreslås i propositionen en höjning av gränsvärdena i fråga om kraftverk, elektriska ledningar samt transformator- och kopplingsstationer.

CDL erinrar i sin framställning inledningsvis om att de ursprungliga gränsvärdena för de anläggningar, som berörs av det nu framlagda ändringsförslaget, år 1957 höjdes till de värden som nu gäller. Höjningen motiverades av kraftsystemets snabba tillväxt och strukturförändring. I fråga om kraftverk uttalar CDL att kraftutbyggnaden under 1970-talet kommer att domineras av värmekraftverk med aggregatstorlekar på 500—800 megawatt. De relativt små vattenkraftstationer som därutöver kan komma att byggas torde enligt CDL på grund av sin storlek knappast komma att utgöra anfallsmål i krig. CDL föreslår att gränsen beträffande kraftverk, som nu går vid en generatoreffekt om 10 000 kilovoltampère, höjs till 25 000 kilovoltampère. Beträffande elektriska ledningar anför CDL bl. a. att betydelsen av nät med lägre spänningar successivt gått ned och föreslår en höjning av spänningsgränsen från 100 till 200 kilovolt. Vad slutligen gäller transformator- och kopplingsstationer framhåller CDL bl. a. att ett stort antal transformatorstationer har tillkommit och att transformatorreserven med hänsyn till framtida behov ofta är större än 50 %, i vissa fall så hög som 100 %. Nuvarande gränser för dessa anläggningar bör enligt CDL höjas till att gälla en spänning av 70 kilovolt och en genomgångseffekt av 25 000 kilovoltampère.

I motionen I: 1375 yrkas att riksdagen måtte avslå propositionen. Med hänsyn till elkraftsförsörjningen av krigsviktiga industrier finns det enligt motionären anledning att ifrågasätta lämpligheten av de föreslagna höjningarna av effektgränserna för kraftverk och transformator- och kopplingsstationer. Beträffande de sistnämnda anläggningarna anføres att det även ur beredskapssynpunkt är angeläget att behålla nuvarande gränser.

Departementschefen godtar i likhet med flertalet remissinstanser de skäl, som CDL anført i sin framställning. Även utskottet ansluter sig till denna bedömning. Det bör understrykas att lagen enligt uttrycklig bestämmelse omfattar endast anläggningar av väsentlig betydelse för kraftförsörjningen i landet. Mot den bakgrunden bör såsom departementschefen framhållit de gränsvärden, som anges i lagen och som anknyter till anläggningarnas

storlek, kunna revideras med hänsyn till den tekniska utvecklingen. Som framgår av propositionen står de föreslagna gränserna dessutom i god överensstämmelse med den bedömning av skyddsbehovet, som kommit till uttryck i krigsskyddsnämndens praxis under senare år. Med hänsyn till det anförda anser utskottet att förslaget bör godtas, och utskottet tillstyrker således propositionen. Därmed avstyrks motionsyrkandet.

Utskottet hemställer

att riksdagen med avslag på motionen I: 1375 bifaller propositionen 1970: 198.

Stockholm den 3 december 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Strand (s), Lars Larsson (s)*, Dahlberg (s), Österdahl (fp), Andreasson (cp), fru Grethe Lundblad (s)*, herrar Axelson (fp) och Blomquist (m);

från a n d r a kammaren: fröken Sandell (s), fröken Wetterström (m), herr Fredriksson (s), fru Skantz (s)*, herr Nordberg (s), fru Nilsson (cp), herr Aldén (s) och fru Fränkel (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.